

Author: Wesselényi-Garay, Andor
Affiliation: Óbudai Egyetem, OE
Title: SPATIAL WOUNDS AND TRAUMA
Citation: Metszet, Vol 16, No 2 (2025), pp 12-19,
DOI: 10.33268/Met.2025.2.1
<https://doi.org/10.33268/Met.2025.2.1>

Received: 27 February 2025

Accepted: 08 March 2025

Published: 23 April 2025

PÁRIZSI UDVAR APARTMENTS FIFTH
PHASE, DEBRECEN, HUNGARY;
ARCHITECT: PÉTER KOVÁCS DLA

Despite limited resources and urban planning constraints this development highlights the "heroic" effort by Kovács to realize a compelling architectural vision within the increasingly constrained typology of apartment development. Breaking from conventional urban planning by introducing a geometrically open inner courtyard, a distinctive corner opening, and an innovative polycarbonate facade. Párizsi Udvar's fifth phase stands as a testament to ingenuity and determination in contemporary design.

01

TÉRSEBEK ÉS TÉRTRAUMÁK

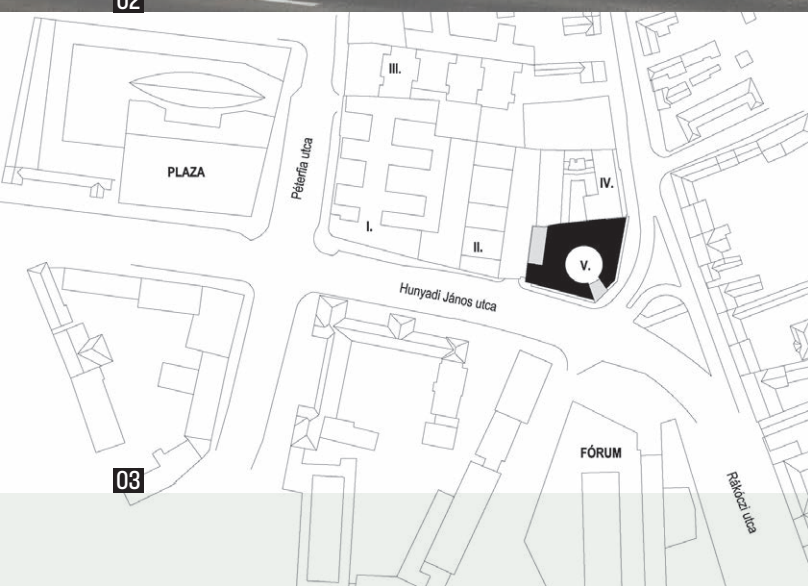
A PÁRIZSI UDVAR V. ÜTEME DEBRECENBEN

A RÁKÓCZI ÉS HUNYADI UTCÁK SARKÁN

Húsz évvel ezelőtt – éljenek a heterokroniák – nagyon más hangulatú cikket írtam volna a debreceni Párizsi Udvar 2021-ben befejezett ötödik üteméről. Elismerve a telepítés kvalitásait, továbbá Kovács Péter tervezési rafinériáit, örömmel veszttem volna el a debreceni építészeti identitás mibenlétében. Abban, hogy miképp esik áldozatul a várostest, a fák alagútja alatt megbúvó utcahálózat a modernitás különböző hullámainak, és ennek eredményeként miképp születik meg itt egy olyan késő modernizmus, amelynek egy része azután – Kovács Péter építészetében [1] is – szervesen torkollik egyfajta „nyakas” regionalizmusba. Csakhogy. Olyannyira tanulságos – írnám: heroikus – az erőfeszítés, amellyel Kovács Péter sikerre vitt egy építészeti gondolatot abban a műfajban, amelynek autonómiája mára végérvényesen megkérdőjeleződött, hogy a soron következő szöveg inkább kíván a tervezés történetének emlékművet állítani, semmint kéjteljes önszeretettel olvasmányokat idézni, netán a kondomíniumok sorsán vekengeni.

02

03

- 01 A Párizsi Udvar geometrikus belső fellazítása lehetővé tette, hogy a tömbbelső felé néző lakások is délre nyíljanak
- 02 Negatív saroktömeg az elvétel gesztusával hangsúlyozza, hogy azért történik valami a homlokzaton a kereszteződésben
- 03 Helyszínrajz. A telepítés szakít azzal az automatizmussal, amely pusztán a szomszédos tömbök tűzfalait takarta volna

ÉPÍTÉSZ | ARCHITECT
Kovács Péter DLA

FOTÓ | PHOTO
Varga Attila

SZERZŐ | AUTHOR
Wesselényi-Garay Andor

—A debreceni közmegbecsültségnek örvendő ügyvéd, dr. Kelemen György még 2008-ban álmodta meg azt az épületkomplexumot, amelynek ötödik üteme 2021 végén fejeződött be Kovács Péter tervei szerint. A presztízs hangsúlyozása érdekében némiképp hangzatos névvel ellátott beruházás apartmanként, apartmanhotelként, üzletsorként és étteremként működik. Azzal, hogy szinte élehetetlen csomópontban nyit egy udvart a köztér felé, sikerült visszacsempésznie a városi életmódot egy olyan helyszínre, amely inkább szól a közlekedésről, semmint a kikapcsolódásról.

01
02

Az ingatlanfejlesztő – és az általa képviselt társaság – 2008-ban kezdte felvásárolni a debreceni Péterfia utca, Hunyadi János utca és Rákóczi utca által határolt területet. A földdarab értékét az adta, hogy a Péterfia utca sarkán már 1998 óta állt a Debrecen Plaza, 2008-ban pedig nem messze ettől adták át a gigantikus méretű Fórumot a Finta Stúdió tervezésében. [2] Külön tanulmányt érdemelne az a modernizációs düh, amely az elmúlt száz évben a debreceni civisváros-szövet elvesztéséhez vezetett [3] – nem csak itt, másutt is. Azzal, hogy ez a terület egyszerre került

03

04

I. EMELETI ALAPRAJZ

két bevásárlóközpont gravitációs mezejébe, olyan – tipológiai törésekkel határolt – konfliktuszóna jött létre, amely nem hagyott ingatlanfejlesztési lehetőséget arra, hogy megmentsék a területen álló civisházakat. Az értékesebbnek ítélt homlokzatok védelem alá kerültek, ám a befelé nyúló épületszárnyakat elbontották, egyértelművé téve, hogy a jövőben is csak legfeljebb egyetlen traktusmélységű pseudofaszádizmus fog emlékeztetni az egykor itt álló negyedre. A beruházó érezte, hogy a debreceniség lélek helyrajzában esett újabb traumát, ezért több pályázattal, tervvel próbált megoldást találni a lehetetlenre. Arra, miképp róhatná le emlékeztető egykori parasztpolgári jellege előtt úgy, hogy közben egy metropolisz jegyeit ölti a negyedre.

— Jelentkezett ide javaslatokkal a Mesteriskola, de Kévés György stúdiója is, aki hidakkal akarta a területet a plázához kötni. A Finta Stúdió terve a tervtanácsot is megjárta: javaslatuk – az általuk tervezett Fórum miatt is – elfogadta a negyed új, nagyvárosias jellegét és egy plázaserű házat vizionált a tömbre. Elképzelésük azonban nem aratott sikert a helyi fórumokon, így az első három ütem tervezésével a Kölcsény Központot is jegyző Kovács Andrást [4] bízták meg. A hatalmas tagokká vont szalagtelkek utcai szakaszán Kovács traktusmélységben hagyta meg a Péterfia utcai civis-blokkokat és ezek fölé-mögé emelt olyan architektúrát, amelyben képes volt elhelyezni a megterüléshez szükséges lakásszámot.

— A Párizsi Udvar üzleti modellje ugyanis rendhagyónak számított abban az értelemben, hogy amögött

egyetlen fillér banki hitel sem állt, egyetlen nagyberuházó sem reprezentált a városától független pénzügyi érdekeket. Ahogy ezt dr. Kelemen György szeretne hangsúlyozni, a Párizsi Udvar a debreceniek pénzéből épült a debrecenieknek, úgy, ahogy az a debrecenieknek jó, hogy ők járjanak jól. A vállalat egy olyan folyamatos pénzáramlás működtette, amelyben a kivitelezés során szakaszosan értékesített lakásokból befolyt összeget forgatták vissza az építkezésekhez.

— Ez azért, mint tudjuk, vékony jég. A beruházás soha nem rendelkezett nagyobb építészeti mozgásteret biztosító nagyvonalú megbízói háttérrel. Az egységes program hiányában a lakásméret és -igények a volatilis ingatlanpiac függvényében alakultak – gyakran ad hoc módon. A telkek felvásárlása, a kivitelező kibalanszírozott anyagi motiválása ellentételezésként csak viszonylag alacsony értékesítési mutatóval lehetett számolni, mivel mindent előre el kellett adni. Mindezek következtében rögzített költségvetés sem volt, az egyes ütemek programja és az épületek tervei folyamatosan mozogtak a lakásigények függvényében. A kivitelezők – ahogy erre fentebb utaltam – csakis úgy vállalták a megvalósítást, hogy közben megtartották a saját mozgásterüket. A megbízó ekképp csak a településrendezési előírások szerint megengedett maximális beépítettséggel lehetett elégedett. Semmilyen intézményes és/vagy műszaki garancia nem volt arra, hogy ezt a beruházástömeget bármi a közép-szer fölé fogja emelni, ezért az építészeti

Generációk találkozása

Mindig is úgy gondoltam, hogy egy alkotásnak, legyen az épület vagy műtárgy, a korába ágyazottnak kell lennie. Ehhez fontos, hogy az alkotó megértse vagy megérezze az adott kor szellemét. Kovács Péter debreceni háza számomra azért releváns épület, mert jellegében nagyon jól eltalálta azt, amit kortársnak lehet nevezni. Erre az hívtam fel a figyelmet, amikor kamaszkorú fiammal az épület előtt elhaladva megjegyezte, hogy mennyire tetszik neki a ház. Ekkor értettem meg, hogy a jövő generációjának, amelynek valójában terveznünk kellene, ez a ház képes olyan esztétikát közvetíteni, amelyben a digitális kor esszenciája megjelenik. Ahogyan a nap lemenőben van, ez a homlokzat az utcaképben olyan felületként működik, amely a képernyők irizáló világát idézi meg. A színek változása, a fények törése áttűnésként működik, mely a virtuális térből emeli át az eseményeket a fizikai valóságba. Ilyenformán a maga analóg eszközeivel képes korunk alapvető technológiai kontextusát leképezni, ezáltal valódi kortárs műként viselkedni. | Kőszeghy Flóra

- 04 Alaprajz. Jól látszik, hogy a tömbbelső irányába helyezett, átriumjellegű közlekedési zóna is kaphatott természetes világítást
- 05 A gyűűrvégekre került lakások kiszolgáló helyiségei lőrösszerű nyílásokat kaptak annak érdekében, hogy ne jöjjenek létre zavaró át- és belátások

minőségre egyébként érzékeny helyi politika is távol tartotta magát az üggyől.

—Mindezzel azért többen tisztában voltak, mégis, a szűkebb városi közösség – a sajtóban megjelent tudósítások hatására is – olyasfajta össz-debreceni teljesítményként fogadta el ezt a konstrukciót („Dzsudzsák kétmilliárdért vett lakást és üzlethelyiséget”), amely, ha nem is pótolhatta a ledőlő falakkal elvesző identitásdarabot, de enyhíthette az általa okozott traumát.

—A Párizsi Udvar negyedik ütemét Kiss Gy. Imre [5] tervezte, és zajlottak már ennek kivitelezési munkái, amikor 2017-ben Kovács Péter egy privát beszélgetés során megkérdezte dr. Kelemen Györgyöt, lenne-e lehetőség itt még egy épület tervezésére. Az utolsó, ötödik ütem számára kijelölt hely arra a Rákóczi és Hunyadi utcák csatlakozásánál kialakult kanyarra illeszkedett, ami – mint később kiderült – meglepően hosszú kiterített homlokzatot eredményezett a Fórum felé. Hogy tervezhet-e ide Kovács Péter házat, arra a válasz igen volt.

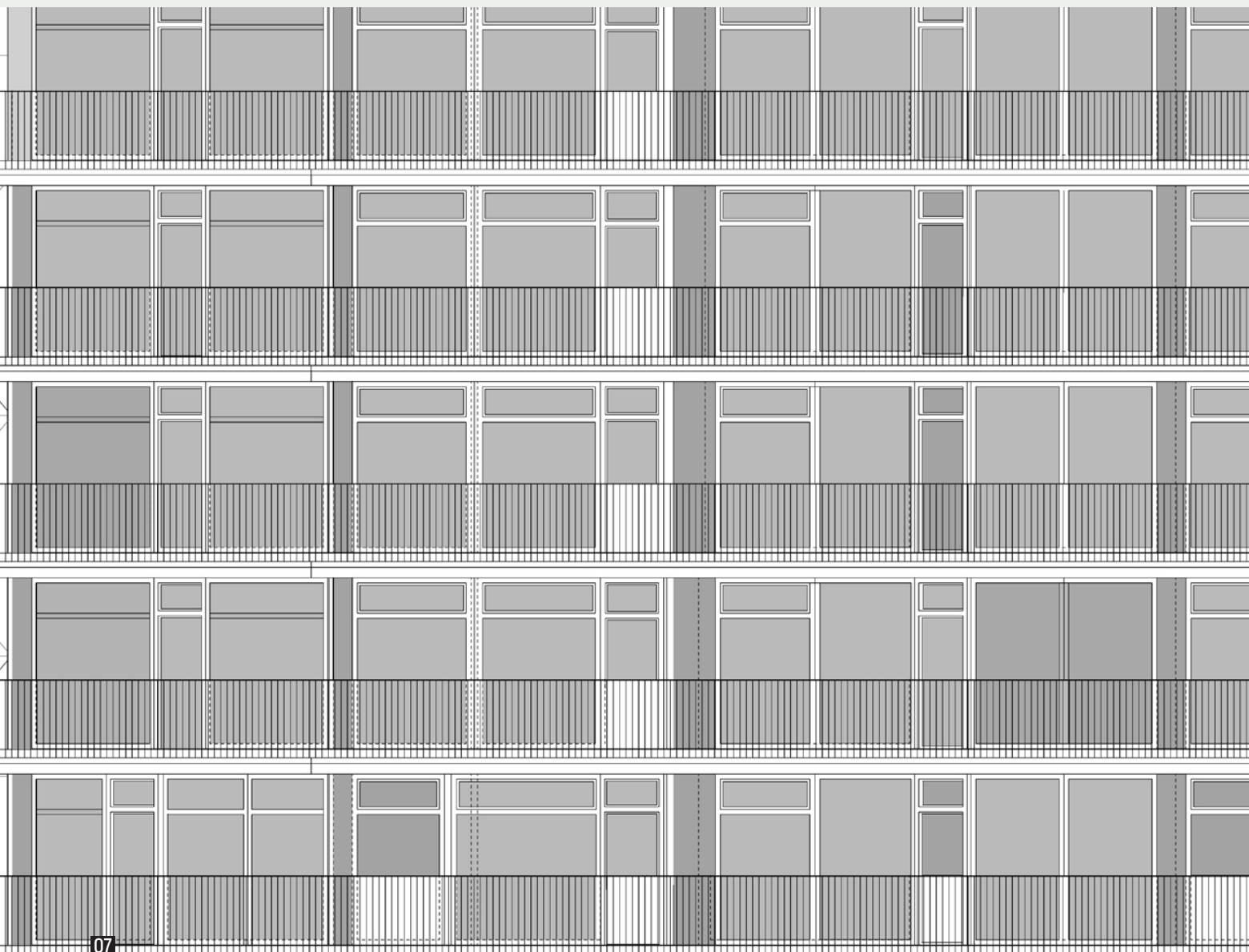
—Kovács a munkamódszerére jellemzően ezúttal is egy kicsi – általa csúnyának hívott – sörkarton makettel kezdte a tervezést. A küszöbmatekon túl – hogy ti. mindenképp el kellett érni egy bizonyos lakásszámot – már első gondolatával elvetette annak lehetőségét,

hogy gépszerűn folytassa az északról csatlakozó Kiss Gy.-ház és a nyugatról szomszédos Kovács-féle második ütem tömbjeit. Egy ilyen várostervezési beidegzettségekből származó képlet ugyanis egy délről zárt U alakot eredményezett volna, amelyet már a tervezés kezdeti szakaszában is rendkívül sötétnek ítélt. Miközben tisztában volt a lakásszámokra vonatkozó kíméletlen elvárásokkal, Kovács nemcsak a fényt akarta beengedni, de a beépítés struktúráját is fel kívánta törni, így a szomszédainál szellősebb javaslattal jelentkezett. Kívül mindkét utcán jelen volt ráadásul egy fellazítottan nem nevezhető térfal, ahol lakásarchitektúrával kellett a területet és felületet kitölteni. A telekkel szemben a Fórum tömege fordult be a debreceni kiskörút vonalán. Kérdés volt, hogy miképp lehet az avval szemben lévő sarkot rátett építészeti elem nélkül artikulálni, így Kovács az elvétel eszközhöz nyúlt. Volt egy olyan elképzelése, hogy segíthet a helyzeten egy geometriai mozdulat, így délről a tömböt felvágta és – mintha pogácsát szaggatna – kialakított belül egy kör alakú udvart. A második és a negyedik ütemek felé átriumot nyitott: a tűzfalak takarásán túl annyira húzta el szomszédaitól a hátsó traktusokat, hogy a telke mélyére eső közlekedőrendszer ne csak térbelivé váljon, de megkapja természetes világítását is.

04
05

- 06 A polikarbonát burkolat különösen erős felületjellegzet ad a homlokzatnak, amennyiben azon tükröződik a nap
- 07 A homlokzati üvegosztások, az előtte lévő pálcakorlát, továbbá az azt takaró polikarbonát réteg újabb példa arra a rétegjellegre, amely Kovács Péter több házán is megjelenik

07

—A tervtanács rokonszenvvel fogadta a javaslatot, Kovács pedig megfogadta a testület ajánlását arra vonatkozóan, hogy tegye feszesebbé a radiálisan szerkesztett saroksliccet. A kör méretét benapozási vizsgálatokkal igazolta, az átvágás metszékei pedig – erről később még lesz szó – tömör falplasztikát kaptak azért, hogy ne lehessen az itteni lakásokból egymás szájába látni. Hasonló okokból alakultak lőrésessé egyébként a gyűrűvég apartmanjaiban a kiszolgálóhelyiségek is.

—A részletek tekintetében is irányadónak mutatkozott a kismakett. Kovácsnak megtetszett ugyanis a födémekek – vékony sörkartonpengék – repetitív konstruktivizmusa –, így úgy döntött, erkélysort akaszt a homlokzatokra. A Schöck-lemezek – a hőhídmentességen túl – nemcsak a kívánt esztétikai hatás szempontjából bizonyultak megfelelőnek, de szerencsésen javították a lakások akusztikáját is. Annak érdekében viszont, hogy ne egy gangos tipológia szülessen erre a forgalmas sarokra, Kovácsék geometrikus famotívumokkal nyomtatott polikarbonát réteget húztak a homlokzat elé. Ennek nyílásosztását,

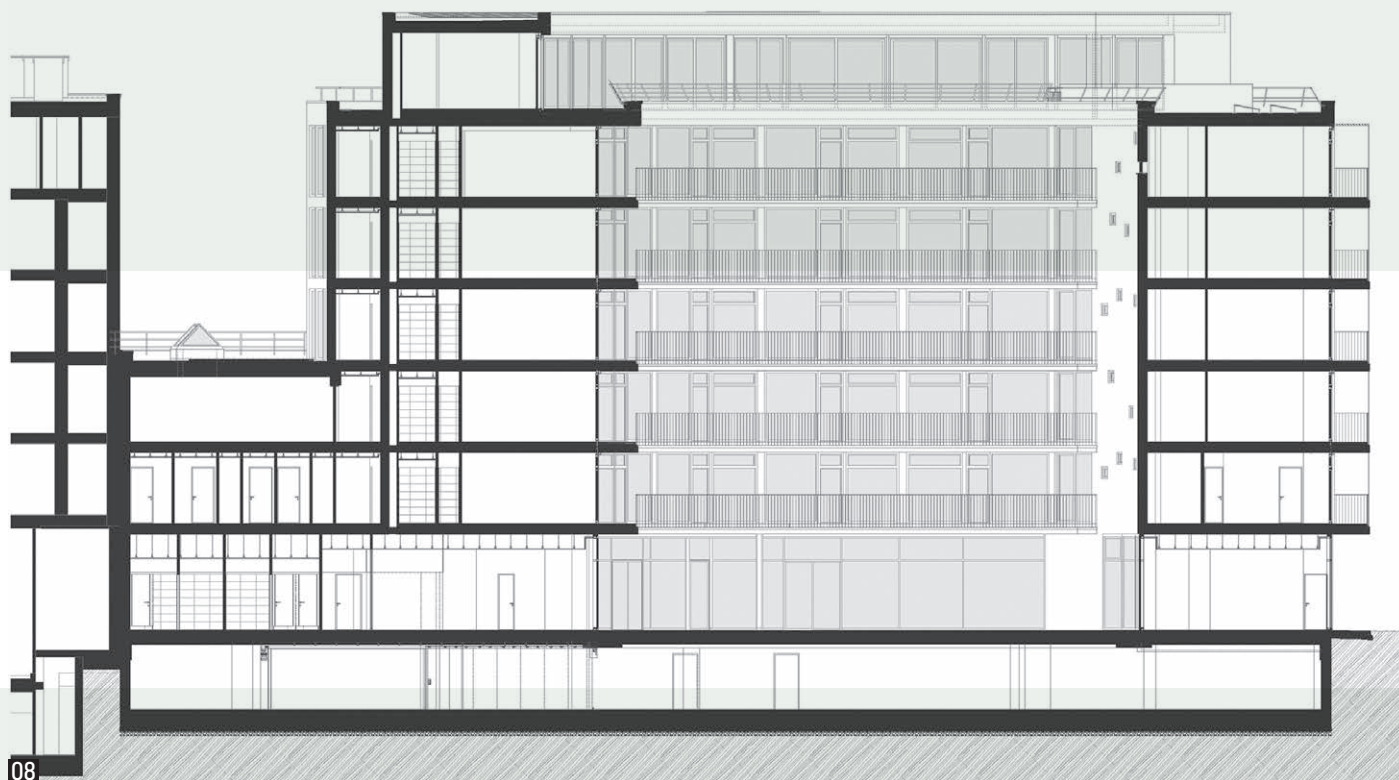
06
07
10

motívummennyiségét is a matek inspirálta, mint ahogy azt is, hogy javaslatára összevonják a telket a Kiss Gy.-féle északi szomszédossal. Utóbbi ugyanis lehetővé tette, hogy a már elkészült kondomínium garázsbejáratáról tárják fel az V. ütem pincéjét.

—A lakásokat tartalmazó két tömeg egy üzlet-vendéglátó tömegalapra ül rá. Kovácsék úgy gondolták, hogy este ez egy alsó fényttest, ezért a sarokbejáratot is megvilágították: szép gesztus, de sajnos a valóságban ez már nem jelenik meg ennyire érthetően. A házba jellemzően kétszobás térlakások kerültek a nappali és a hálószoba között elhúzható négytáblás tolófallal. A legfelső szinten két penthouse található. Ezek a luxuslakások – teraszukon jakuzzival – nem szerepeltek az eredeti terveken. A megbízó kérésére kerültek a tetőre, amikor kiderült, hogy nem növelik az építménymagasságot. Készült az első emeleten egy felülvilágítóval bevilágított wellness egység is (öltözők, medence, szauna), sajnos azt még nem üzemeltették.

—A műfaj mai, magyarországi kitettségét jól illusztrálja két történet. Kovács már vagy féltucatnyi terven

08

- 08 Keresztmetszet a körudvaron keresztül. A „tapadó” épületrészbe került a fitness, amely jelenleg még sajnos nem üzemel
- 09 Sörkartonból készített első „csúnyamakett”, amely ezúttal is rögzítette azokat a mozdulatokat, amelyek az épület tér- és telepítésszerkezetét alakították
- 10 A polikarbonát felületen újabb réteggént tűnik fel a környék egykori fasorainak emléket állító geometrikus motívumrendszer

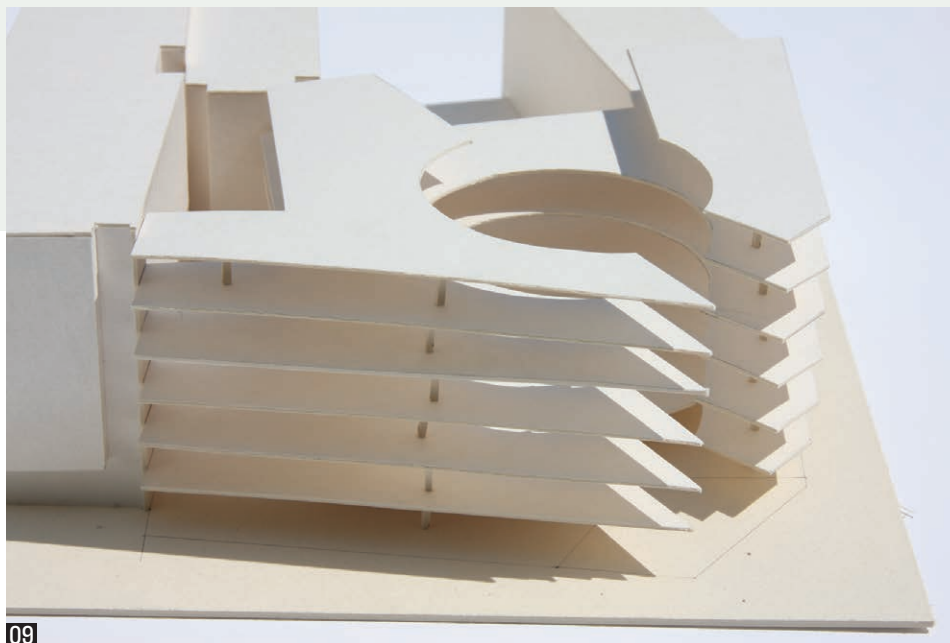
kísérletezte ki az utcai homlokzaton szereplő korlát forszát. Mekkora sűrűséggel, milyen szelvényméretekkel és befogásokkal kell dolgozni ahhoz, hogy az ne lengjen ki – mint ahogy az megtörtént egyébként Tomay Tamás Gül Baba utcai lakóháza esetében is. A terveket lekonszignálták, az anyagot kiírták, amikor az egyik művezetés alkalmával Kovács Péter mint egy háromszázhatvan folyóméter tervidegen vasra lett figyelmes. Kérdésére, hogy mi lesz ebből, azt válaszolták, hogy korlát. A kivitelező – a korábban leírt anyagi egyensúlyok okán – nem volt hajlandó a terveken szereplő változatot beépíteni, mondván, az anyagot már megvette. Azért, hogy a tervek integritása valamelyest megmaradjon, Kovács kénytelen volt a főépítésznél feljelenteni a vállalkozót, aki csak ennek hatására alkalmazta a jelenleg is látható megoldást. Annak érdekében viszont, hogy a viszony ne mérgesedjen el, és nagyobb anyagi kár se érje a kivitelezőt, Kovácsék úgy módosították a rajzokat, hogy a vasak végül a hátsó lépcsőházba kerülhettek.

—Ugyancsak árulkodó a homlokzati üvegfalak sorsáról folytatott beszélgetés. A beruházó felvetette, mennyivel olcsóbb lenne háromrétegű üvegfal helyett harminccentis Porotherm szerkezetet alkalmazni tizenöt centis hőszigeteléssel. Amikor viszont Kovács számításokkal szemléltette, mennyivel kevesebb eladható négyzetmétert jelent ez a megoldás, a kérdés – tisztán a matek miatt – azonnal lekerült a napirendről. Alkuk egy építészeti gondolatért: egy anyag és egy szín itt, egy részlet és egy ajtótypus ott – a műfaj mindennapos realitásai.

—Visszatérnék a hasíték kérdésére, ugyanis figyelemre méltónak tartok egy számomra kedvesnek tűnő

– jöllehet véletlen – együtthangzást. Megyik János 2005-ben jelölte meg monumentális épületplasztikával a Debreceni Egyetem Élettudományi Központ és Könyvtár bejáratát. [6] Mintha a gesztus távoli visszhangja jelenne meg a Párizsi Udvar bejárati falán. Annak érdekében, hogy a bejárati metszékekre ne kerüljön felirat, Kovács Péter egyszerű plasztikával redőzte meg a két falat. A mintázat a sűrűfényben markáns, majd a Nap járásával fokozatosan láthatatlanná szelídül. Méz a szemnek, miközben invokál egy közel húszéves motívumot. Ami, ha gesztusként egy harmadik helyen is felbukkanna, akár helyi hagyományt is teremthetne. Csak szólok.

—Ha pályakezdő építészkritikus lennék, akkor ebben a cikkben oldalakat szenteltem volna az óriás falu és a nagyváros harcának. A térsebek, tértraumák és tértévedések debreceni történetének, [7] annak, hogy ez a város épp abban a pillanatban akar nagyvárossá válni, amikor a középkori alapokon szerveződő európai város mint projekt már kész, befejezett. Ez a kor már nem a Grossstadté, hanem a metropoliszé. Írtam volna továbbá a civisház-nosztalgiaőről és megtartásának lehetetlenségéről. Meg arról, hogy ha – Rem Koolhaasszal szólva – a modernitás reziduáliája a szeméttér, akkor érdemes lenne megvizsgálni, hogy a kortárs debreceni urbanisztika mennyiben tekinthető a modernitástörténet nagyítóval olvasható lábjegyzetének. De erről nem akartam írni. Céлом az volt, hogy rövid szövegemléket állítsak a tervezés történetének és azoknak a rafinériáknak, amelyek elengedhetetlenek voltak Kovács Péter részéről ahhoz, hogy egy látványos és kreatív megoldás szülessen egy irgalmatlanul nehéz, ráadásul heteronóm műfajban.

09

10

A debreceni repülőtér irányából megközelítve a belvárost már nagy távolságból feltűnik a Kovács Péter DLA által tervezett saroképület, amely tömegével és a kialakított belső udvar nyitottságával oldja a környezet nagy tömegű épületeinek látványát. Az épület ezen nyitottsága a múlt építészeti korszakára jellemző nagyméretű belső tér vonalait idézi fel újraértelmezett formában, ami a beruházónak lehetővé tette, hogy a belső, de nyitott udvarra tájolja a lakásokat, intimitást és zajmentességet biztosítva. Ugyanakkor ezen belső udvar nyitottsága az utca felé a belső terek korábban alkalmazott elszigeteltségét oldotta fel, és mind a benapozás, mind pedig a szubjektív térérzet tekintetében megnövelte a lakások használhatóságát, a használat minőségét, így értékesítési potenciáljukat is. A belső udvar nyitottsága a földszinten kialakított étterem és konferenciaterem számára szívóhatást gyakorol az utca felől, a belső tér földszintjén kialakított teraszos étterem és kávézó igazi belvárosi, de egyúttal intim hangulatot biztosít a város lakosságának. Az épület homlokzati síkján elhelyezett polikarbonát borítások egyrészt védelmet jelentenek a nagy forgalmú belvárosi út zajától, másrészt a tükröződő homlokzati elemek a reggeli és délutáni napsütésben különleges fényjelenséget képeznek a nagy forgalmú út mentén a visszatükröződő fényekkel. | Dr. Kelemen György ügyvezető, PÁRIZS PALACE Kft.

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Bun, Zoltán: „Architektúra, avagy építészeti körúton Debrecenben – 1, rész: Debrecen falai 1 – Kovács Péter és Lengyel István munkái”, in *Debreceni Disputa*, Vol 2, No 7-8 (2004), pp 55-60.
- [2] Bun, Zoltán: „Eastendism, Helytelen városiasság: Debrecen északkeleti belváros megújítása: Piac, Fórum, satöbbi... (Finta Studio)”, in *Debreceni Disputa*, Vol 7, No 2 (2009), pp 32-39.
- [3] Bun, Zoltán: „Média által homályosan: A modern Debrecen településképe”, in Bódi Katalin – Lapis József (eds): *A debreceniség mintázatai: Városi identitás és a lokális emlékezet rétegei a kora újkortól napjainkig*, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen 2020, p 373.
- [4] Bun, Zoltán: „Architektúra, avagy építészeti körúton Debrecenben – 7, rész: Tér versus program, Kovács András munkái”, *Debreceni Disputa*, Vol 3, No 3 (2005), pp 40-44.
- [5] Bun, Zoltán: „Architektúra, avagy építészeti körúton Debrecenben – 6, rész: „Lakjunk jól...” 2 – Kiss Gy Imre munkái”, *Debreceni Disputa*, Vol 3, No 3 (2005), pp 33-37.
- [6] Bun, Zoltán: „Idegen van közöttünk, Disputális stílusgyakorlatok – 7, rész: Debreceni Egyetem Élettudományi Központ és Könyvtár (Golda-Szenderffy-Mészáros)”, *Debreceni Disputa*, Vol 5, No 1 (2007), pp 43-46.
- [7] Bun, Zoltán: „Debrecen modern építészeti örökségéről: Avagy képesek-e huszadik századi épületek meghatározni a jelen városi identitásképet”, in Kerékgyártó Béla – Szabó Levente (eds): *Továbbépítés és újrahazsnosítás*, BME Építőművészeti Doktori Iskola, Budapest 2018, pp 126-141.

ÉPÍTÉSZ MUNKATÁRSÁK: Barta Ádám, Szűcs Ágnes, Trippó Benjamin, Varga Mariann | STATIKUS TERVEZŐ: Janik Ottó | ÉPÜLETGÉPÉSZ TERVEZŐ: Bánhalmi János | ELEKTROMOS TERVEZŐ: Czégé Zoltán | GYENGEÁRAMÚ TERVEZŐ: Kiss Gábor | KÖZLEKEDÉSTERVEZŐ: Gulyás Imre | TŰZVÉDELMI TERVEZŐ: Lázár Miklós